

КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО, АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

УДК 347.962(477)

Потильчак Олександр Іванович,

Суддя судової палати у господарських справах Верховного Суду України

ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ СТАТУСУ ПРОФЕСІЙНОГО СУДДІ

У статті обґрунтовується незавершеність формування європейських стандартів забезпечення дотримання статусу професійного судді в зв'язку з новизною цього правового явища не тільки для пострадянських держав, але й для інших держав континенту. Пропонується авторське бачення визначення поняття європейських стандартів забезпечення дотримання статусу професійного судді, суб'єктів формування вказаних стандартів.

Ключові слова: суддя, статус судді, міжнародні стандарти, формування, незалежність, судова влада.

В статье обосновывается незавершенность формирования европейских стандартов обеспечения соблюдения статуса профессионального судьи в связи с новизной этого правового явления не только для постсоветских государств, но и для других государств континента. Предлагается авторское видение определения понятия европейских стандартов обеспечения соблюдения статуса профессионального судьи, субъектов формирования указанных стандартов.

Ключевые слова: судья, статус судьи, международные стандарты, формирование, независимость, судебная власть.

In the article the incomplete formation of European standards to ensure compliance status of a professional judge because of the novelty of the legal phenomenon not only for the post-Soviet states, but also for other countries of the continent. Copyright vision proposed definition of European standards to ensure compliance status of professional judges those forming these standards.

Keywords: judge, judge status, international standards, development, independence judiciary.

У вітчизняній науковій літературі міжнародні стандарти у сфері забезпечення дотримання статусу професійного судді розглядалися лише вибірково у межах загального огляду організації судових систем, у контексті досліджень процесуальних інститутів або нормативного регулювання суб'єктів судового управління. У працях багатьох дослідників міжнародних стандартів здійснення судочинства справедливо акцентовано роль міжнародно-правових актів стосовно захисту прав людини. Водночас лише незначну увагу приділено типологічному аналізу нормативного регулювання правового статусу професійного судді в регіональній, цивілізаційній площині держав, які входять до Ради Європи та їх спільних зусиль у формування європейських стандартів забезпечення дотримання статусу професійного судді.

Попри широке висвітлення у літературі проблемних питань запровадження європейських стандартів, часто такі публікації обмежуються лише окремими аспектами цієї теми. На нашу думку, це пов'язано із новизною відповідного політико-правового явища в історичному вимірі не тільки для українців, але й власне для європейців. Водночас окремі вітчизняні вчені переконливо обґрунтовують необхідність внесення

змін до Конституції України, пропонуючи запровадити європейські стандарти формування, наприклад, вищої ради юстиції, гарантій дотримання статусу суддів і т.і., але проблеми залишаються. Заявлений політичний і соціальний вектор розвитку сучасної України стосовно майбутнього її членства в ЄС безпосередньо пов'язаний не лише з географічним розташуванням нашої держави у центрі Європи, але також і з прикладом успішного функціонування судових систем як самого ЄС, так і його держав-учасниць, що також обумовлює актуальність теми дослідження.

Науковий аналіз запровадження європейських стандартів у сфері забезпечення дотримання статусу професійного судді привертає і привертає увагу багатьох вітчизняних науковців і практиків. Серед них слід назвати В.В. Комарова, І.Є.Марочкіна, С.В.Прилуцького та ін., роботи яких слугували відправною точкою для подальшого дослідження вказаних питань.

Метою і завданням статті є дослідження етапів, суб'єктів формування європейських стандартів забезпечення дотримання статусу професійного судді, визначення єдності підходів та тенденцій розвитку стандартів в розглядуваній сфері.

В літературі наголошено, що міжнародні стандарти – це міжнародно-правові норми і принципи, які закріплюють стандартизовані правила поведінки суб'єктів міжнародного права у тих чи інших сферах міжнародного співробітництва [1, с. 12]. Важко уявити, як наведене визначення можна екстраполювати на міжнародні стандарти забезпечення дотримання статусу суддів, оскільки лише незначна частина стандартів, про які йдеться, унормована міжнародно-правовими актами. Формування більшості принципів у цій сфері є результатом роботи неурядових міжнародних асоціацій суддів, регіональних асоціацій юристів і т.і., про що детальніше буде йтися нижче, тому ототожнення стандартів у цій сфері лише з міжнародно-правовими нормами було б неправильним.

Започаткування сучасних європейських стандартів у сфері судочинства і статусу суддів відбувалося у повоєнний час і було безпосередньо пов'язано з утворенням Ради Європи (РЄ) та її органів, зі становленням і розвитком судових органів ЄС, практичною діяльністю Комітету Міністрів (КМ) РЄ, Консультативної ради європейських суддів (КРЕС), національних органів влади держав-членів ЄС та інших органів і неурядових організацій. Беззаперечна роль у сфері захисту прав і свобод людини належить судовим рішенням Європейському Суду (ЄСПЛ), прийнятим відповідно до положень Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) та окремих рішень Генеральної Асамблеї ООН, якими було схвалено основні принципи щодо незалежності правосуддя.

Практика ЄСПЛ свідчить, що найбільш поширеним у правозастосовній діяльності є положення ст.6 ЄКПЛ, згідно з яким кожен при встановленні обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення, висунутого проти нього, має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним відповідно до закону. Але не варто переоцінювати роль ЄСПЛ у формуванні певних стандартів статусу професійного судді в європейських державах, оскільки завдання цього органу зовсім інше і визначається нормами ЄКПЛ.

У формуванні європейських стандартів правового статусу професійних суддів значну роль відіграють дослідження КРЕС. У контексті розуміння джерел міжнародного права варто зауважити, що міжнародна неурядова організація – це об'єднання на постійній основі суб'єктів національного права декількох країн, що має правореалізуючу правосуб'єктність. Статути більшості міждержавних організацій визначають особливий механізм співробітництва з міжнародними неурядовими організаціями в межах так званого консультативного статусу. Так, згідно зі своїм статусом КРЕС готує власні висновки у певній сфері нормативної регламентації правил поведінки суддів, їх

кар'єрного просування тощо, адресовані КМ РЄ. З урахуванням теми дослідження необхідно звернути увагу на такі важливі документи КРЄС як висновок № 3 (2002) щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та безсторонності; висновок № 1 (2001) про стандарти незалежності судової влади та незмінюваність суддів; висновок № 2 (2001) щодо фінансування та управління судами у контексті ефективності судової влади та ст. 6 ЄКПЛ; висновок № 10 (2007) щодо судової ради на службі суспільства.

Провідне місце у формуванні європейських стандартів статусу професійного судді, на нашу думку, належить РЄ та її органам, зокрема виконавчому – КМ РЄ, і Європейській комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія).

РЄ утворена 5 червня 1949 р. шляхом підписання представниками урядів 10 західноєвропейських держав Лондонського договору про утворення РЄ та Статуту РЄ. Відповідно до Статуту РЄ її метою є здійснення спільних заходів у соціальній, економічній, культурній, науковій, правовій та адміністративній галузях, а також у сфері розвитку демократії, захисту і здійснення прав та основних свобод людини. Віденська декларація наради глав держав-членів РЄ 1993 р. визначила загальнообов'язкові вимоги щодо вступу до РЄ нових членів: а) приведення політичних інститутів і правової системи у відповідність до принципів демократії, верховенства права і поваги до прав людини; проведення вільних і справедливих виборів на основі загального виборчого права [3, с. 248].

Вступ України у 1995 р. до РЄ зобов'язав нашу державу внести відповідні зміни до національного законодавства згідно з прийнятими в РЄ стандартами. Значне збільшення у 90-х рр. минулого століття кількості членів РЄ за рахунок колишніх соціалістичних держав, проблеми, що виникли під час реформування національних правових систем, у т.ч. стосовно судоустрою, призвели до необхідності консолідованого визначення певних стандартів, що ними мають керуватися у своїй практичній діяльності державні органи. Визначення значної кількості стандартів забезпечення статусу професійного судді відбувалося шляхом ухвалення відповідних рекомендацій КМ РЄ.

Так, КМ РЄ належить ключове місце у системі органів РЄ. Він діє від імені РЄ та є її головним виконавчо-розпорядчим органом.

13 жовтня 1994 р. КМ РЄ ухвалив Рекомендацію № R (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів». У цьому документі наведено принципи, які охоплюють усі сфери роботи суддів. Звісно, ми не розглядатимемо функціональні принципи, а зупинимося на принципах, що визначають певні стандарти статусу суддів та гарантують їх дотримання. У Рекомендації № R (94) 12 КМ РЄ наголосив, що відповідно до правових традицій кожної із держав у системі внутрішнього права законом має бути визначено строк перебування суддів на посаді та встановлено рівень оплати їхньої праці. Зауважимо, що Закон України «Про судоустрій і статус суддів» регламентує відповідні аспекти, проте положення ст. 129 цього Закону стосовно розміру суддівської винагороди на практиці не дотримано.

У зазначеній рекомендації КМ РЄ, наводячи загальні принципи, що стосуються незалежності суддів, акцентує, що всі рішення стосовно професійної кар'єри суддів мають бути прийняті на основі об'єктивних критеріїв: обрання, кар'єрне просування суддів повинні відбуватися з урахуванням кваліфікації цих осіб, їх чеснот, здібностей і результатів праці. Орган, уповноважений приймати рішення про обрання і кар'єрне просування суддів, має бути незалежним від уряду та адміністративних органів. Для гарантування незалежності цього органу, наприклад, має бути запроваджено призначення його членів судовою владою, а також самостійне прийняття цим органом рішень про встановлення власних правил, процедур.

В Україні зазначеним критеріям не відповідає жоден із двох органів, які здійснюють призначення (обрання) на посаду судді. Об'єктивні критерії щодо кар'єрного просування судді законом не встановлено. Так, призначення на посаду судді здійснюється Президентом України (ст. 72 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»), а обрання на посаду судді безстроково – Верховною Радою України, яка приймає відповідне рішення. Переведення судді, обраного безстроково, з одного суду до іншого суду того самого рівня і спеціалізації здійснюється Президентом України за письмовою заявою судді. Переведення судді, обраного безстроково, до суду іншого рівня та/або до суду іншої спеціалізації здійснюється Парламентом. У разі зміни спеціалізації переведення здійснюється на підставі подання ВККС за результатами складання суддею кваліфікаційного іспиту (ст. 80 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). У Рекомендації КМ РЄ зазначено, що у випадку, коли національні органи, котрі мають призначати або обирати суддів, не відповідають критеріям, про які йшлося вище, (i) для недопущення впливу на процедури призначення інших мотивів, крім пов'язаних з об'єктивними критеріями, має існувати відповідний запобіжний механізм, наприклад, у виді спеціального незалежного та компетентного органу, від якого уряд отримує поради і запроваджує їх на практиці; або (ii) має бути встановлено право особи подавати до незалежного органу апеляцію з метою оскарження рішення; або (iii) визначено орган влади, який прийматиме рішення про заходи запобігання будь-якому неправомірному та незаконному впливу.

З приводу зазначеного вище також важко погодитися, що в національному законодавстві враховано положення Рекомендації № R (94) 12 КМ РЄ.

На перший погляд, відповідно до Рекомендації (i), у нашій державі створений і діє спеціальний та незалежний орган – Вища рада юстиції (ВРЮ). Водночас нормативна регламентація формування цього органу вкрай невдала, оскільки, як засвідчила практика роботи цього органу в 2014 р., блокування його роботи скоріше є правилом, ніж винятком. Крім цього, всупереч задекларованому в ст. 1 Закону України «Про Вищу раду юстиції» принципу про незалежність ВРЮ, в лютому 2014 р. Парламент доповнив цей Закон положенням про необхідність узгодження рішень ВРЮ з профільним комітетом Верховної Ради України. Відтак, цілком зрозуміло, що ВРЮ не є незалежним органом, а отже, постає питання про невиконання державою своїх зобов'язань щодо забезпечення дотримання статусу професійного судді відповідно до стандартів, встановлених РЄ.

У багатьох державах Європи функції захисту незалежності суддів виконують вищі ради юстиції. Проте у Законі України «Про Вищу раду юстиції» не враховано рекомендації РЄ, КРЕС щодо гарантування статусу судді шляхом внесення відповідних доповнень до національного законодавства. За змістом п. 1.4 Європейської хартії про статус суддів закон гарантує кожному судді, який вважає, що його законні інтереси або в широкому сенсі його незалежність, незалежність судового процесу поставлені під загрозу або ігноруються, право звернутися до незалежного органу, наділеного повноваженнями виправити ситуацію, запропонувати конкретне рішення. Так, С. В. Прилуцький слушно зауважує, що навряд чи ВРЮ зможе виконати завдання з формування високопрофесійного та високоморального суддівського корпусу, якщо не буде обстоювати незалежність суддів [4, с. 240].

Право особи подавати до незалежного органу апеляцію у національному законодавстві реалізовано лише стосовно актів ВККС у разі відмови у призначенні кандидата на посаду судді. В цьому випадку апеляційною інстанцією є ВРЮ. Так, український законодавець знову неправильно тлумачить зміст рекомендацій КМ РЄ, оскільки право особи подавати до незалежного органу апеляцію з метою оскарження рішення включає право оскаржити рішення органу, який вирішує питання про

призначення на посаду судді та внесення відповідного подання або про відмову у цьому праві.

Таким органом відповідно до ч. 6 ст. 71 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є ВРЮ. Закон України «Про Вищу раду юстиції» та інші акти законодавства України передбачають можливість оскарження рішень цього органу до Вищого адміністративного суду України.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо недопущення зловживань правом на оскарження» від 13 травня 2010 р. внесено зміни до КАС України, який зокрема доповнено ст. 171¹, що регламентує особливості провадження у справах про оскарження актів, дій чи бездіяльності Президента України, Верховної Ради України, ВРЮ, ВККС. Вирішення спорів, передбачених цією нормою, здійснюється окремою судовою палатою Вищого адміністративного суду України. У цьому контексті виникає питання, чи формують склад цієї палати органи суддівського самоврядування? Формально відповідь позитивна, оскільки рішення про утворення судової палати, її склад, а також про призначення секретаря судової палати приймається зборами суддів вищого спеціалізованого суду за пропозицією голови суду (ч. 4 ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Із таким підходом законодавця до визначення предметної підсудності важко погодитися, оскільки не в усіх справах за формально визначеною підсудністю Вищий адміністративний суд України є компетентним.

На нашу думку, Вищий адміністративний суд України не є незалежним органом щодо відповідної категорії справ, оскільки вирішувати спірні питання стосовно членів суддівського корпусу (оскарження рішення у дисциплінарній справі, відмови у переведенні тощо) має лише суд, обраний судьями. Саме у такий спосіб можна гарантувати незалежність та неупередженість розгляду дисциплінарних проваджень, спірних питань щодо кар'єрного просування професійних суддів тощо. Так, питання про ухвалення актів індивідуальної дії органом, більшість складу якого становлять професійні судді, стосується внутрішньої діяльності судів, і це мають робити органи, підзвітні суддівському самоврядуванню. У цьому контексті варто наголосити, що неправильним буде зводити діяльність суддівського самоврядування лише до її організаційних форм, передбачених ст. 114 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Такий підхід у цілому суперечитиме і змісту суддівського самоврядування, функції якого логічно впливають із нормативно визначених завдань самоврядування (ст. 113 зазначеного Закону). Певна річ, органи суддівського самоврядування мають безпосередньо впливати на забезпечення неупередженого розгляду справ, які стосуються суддів, у т.ч. шляхом формування судів у справах суддів.

Необхідно зазначити, що відповідь на питання, кому мають бути підконтрольні органи, чії функції подібні за змістом до тих, якими наділено ВРЮ і ВККС, міститься в п. 3 принципу VI Рекомендації № R (94) 12 КМ РЄ «Незалежність, дієвість та роль суддів». У цьому пункті йдеться про те, що коли уповноважений орган (у нашому випадку – ВККС, ВРЮ) приймає рішення про притягнення професійного судді до дисциплінарної відповідальності, то цей орган має бути підконтрольним судовому органу найвищої інстанції. Далі зазначається, що у національному законі слід передбачити відповідну процедуру: суддя, якого це стосується, повинен мати можливість скористатися принаймні гарантованою судовою процедурою, передбаченою ЄКПЛ (розгляд справи упродовж розумного строку, право на відповідь і т.і.). Варто ще раз акцентувати, що визначена за наведеними у ст. 171¹ КАС України категоріями предметна підсудність справ Вищому адміністративному суду України як вищому суду в підсистемі спеціалізованих судів, а не найвищому судовому органу в системі судів

загальної юрисдикції – Верховному Суду України (ст. 125 Конституції України), суперечить Рекомендації № R (94) 12 КМ РЄ від 13 жовтня 1994 р.

Пунктом 3 принципу I Рекомендації № R (94) 12 КМ РЄ «Незалежність, дієвість та роль суддів» передбачено незмінюваність судді –судді (призначені, обрані) перебувають на посаді до досягнення ними віку обов'язкового виходу на пенсію або до закінчення строку їх повноважень. Ці аспекти детально регламентовано у відповідному розділі Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Проте сучасна правозастосовна діяльність державних органів свідчить про масове недотримання наведених стандартів. Зокрема, в умовах коли обрана кількість членів ВРЮ не дозволяє легітимно ухвалювати рішення цього органу щодо внесення подання про звільнення суддів із підстав, передбачених законом, варто говорити про порушення державою гарантій незалежності суддів та їх соціального забезпечення.

До числа суб'єктів, які беруть безпосередню участь у формуванні європейських стандартів дотримання статусу професійних суддів, належить і Європейська комісія «За демократію через право» – консультативний орган РЄ, утворений 10 травня 1996 р. рішенням КМ РЄ. Завданням Венеціанської комісії, у тому числі, є дослідження систем права держав Центральної та Східної Європи з метою майбутнього їх наближення. До складу Комісії входять незалежні експерти – по одному від кожної країни-члена РЄ. Результати досліджень і свої висновки, рекомендації та пропозиції Венеціанська комісія подає на розгляд РЄ [5, с. 379].

У контексті теми статті слід звернути увагу на доповідь Європейської комісії «За демократію через право» щодо призначення суддів [6, с. 126-134]. У своїх висновках Комісія констатує, що для Європи характерним є розмаїття систем призначення суддів, і не існує жодної прийнятної для всіх країн моделі. Водночас комісія пропонує запровадити певний європейський стандарт, який у належний спосіб забезпечуватиме незалежність суддів, – створення ради юстиції, склад якої, повноваження і незалежність мають бути гарантовані Конституцією.

Певний вплив на формування європейських стандартів статусу професійного судді відіграє ЄС.

Історія інститутів ЄС почалася із заснування у 1951 р. шістьма державами Європейського співтовариства з вугілля та сталі. Після створення Співтовариства керування відповідними галузями промисловості мали здійснювати чотири основні органи, у т.ч. Суд правосуддя. У подальшому відбувалася трансформація Співтовариства та його органів, що призвело до створення ради Європейських співтовариств (1965 р.), а у 1992 р. було підписано Договір про Європейський Союз. У літературі зазначається, що процес інституційних перетворень ЄС та еволюція статусу судової системи ЄС ще не завершилися. Наразі система ЄС є специфічною організаційною структурою, що має на меті розвиток європейської інтеграції.

Неабияке значення для встановлення європейських стандартів забезпечення статусу професійного судді у демократичній державі має прийняття 10 липня 1998 р. Європейської хартії про статус суддів. Під час проведення багатосторонньої наради з приводу законодавства про статус суддів в Європі, організованої РЄ, учасники цієї наради запропонували певні положення (стандарти), які має бути враховано у законодавстві про статус суддів європейських держав. Звісно, Хартія – не багатосторонній договір держав, і обов'язковість її виконання не забезпечена правилами і звичаями міжнародного права. Проте авторитет РЄ як одного з ініціаторів ухвалення Хартії, безперечно, надає ваги цьому документу. З іншого боку, і це, напевно, головне, однаковість розуміння стандартів статусу суддів досить складно забезпечити, зважаючи на специфіку здійснення державної влади у різних за адміністративно-територіальним устроєм, історичними традиціями тощо країнах. Вбачається, що на нинішньому етапі

інтеграції держав РЄ іншої форми домовленостей стосовно забезпечення статусу суддів не існує. Так, показовим є рівень інтеграції у відповідній сфері в ЄС, керівні органи якого також не застосовують нормативну визначеність щодо універсального статусу суддів. Єдність у регламентації зазначених питань запроваджується поступово через судову практику Суду ЄС та ЄСПЛ.

Європейська хартія про статус суддів містить загальні засади та шість положень про статус суддів, де наведено спеціальні стандарти.

У загальних засадах зазначено мету закону про статус суддів – забезпечення компетентності, незалежності та неупередженості судів і суддів. Крім того, акцентовано, що у законі має бути викладено основні засади поведінки суддів. За змістом Хартії гарантувати дотримання статусу судді під час добору на посаду, кар'єрного просування і припинення повноважень повинен спеціальний орган. Цей орган має бути незалежним від законодавчої та виконавчої влади, а не менше половини його складу мають становити судді, обрані у встановленому законом порядку іншими суддями. Закон має надавати судді право на звернення до незалежного органу щодо захисту свого статусу. Хартія встановлює право судді належати до професійної організації суддів, а також декларує право на участь в управлінні судами безпосередньо або через представника, визначенні судового бюджету та його розподілі на місцевому і національному рівнях. Обов'язковими є консультації з органами суддівського управління стосовно будь-яких змін до закону, а також із питань визначення розміру винагороди за працю та соціального забезпечення суддів.

У положенні Хартії про добір, призначення на посаду та початкову підготовку визначено загальні вимоги до кандидатів і заборони щодо процесу добору. Також визначено основні положення про призначення на посаду та незмінюваність визначено компетенцію незалежного органу призначати кандидата на посаду судді, вносити відповідні пропозиції або погоджувати кандидатуру. У цьому розділі Хартії наголошено про необхідність зазначення у законі конкретних обставин, за яких діяльність у минулому кандидата на посаду судді або його близьких родичів може перешкоджати призначенню. Розкрито особливості кар'єрного просування, а саме у разі, коли основу відповідної системи становить не вислуга років, то таке просування має відбуватися лише з урахуванням якостей і чеснот, проявлених суддею під час виконання професійних обов'язків.

У положенні Хартії про відповідальність зазначається, що у разі невиконання суддею одного зі своїх обов'язків, встановлених законом, цю особу може бути притягнуто до відповідальності на підставі рішення (пропозиції, рекомендації або за згодою) органу, більшість членів якого – судді, обрані у демократичний спосіб. Рішення про відповідальність має підлягати оскарженню у вищій судовій інстанції. Держава повинна гарантувати відшкодування збитків за шкоду, заподіяну внаслідок протиправної поведінки або незаконних дій судді під час виконання ним професійних обов'язків.

Положенням про винагороду за працю та соціальний захист передбачено, що розмір такої винагороди має гарантувати захист суддів від надмірного тиску. Розмір пенсії за віком має бути наближеним до розміру заробітної плати, яку ця особа отримувала на останній посаді судді.

Положення Хартії про припинення перебування на посаді визначає такі підстави: добровільна відставка; неможливість виконувати обов'язки судді, підтверджена медичним висновком; досягнення граничного віку або сплив строку перебування на посаді; звільнення як різновид відповідальності за невиконання обов'язків судді, чітко визначених законом. Підстави припинення перебування на посаді судді (крім досягнення граничного віку або спливу строку перебування на посаді) має перевіряти незалежний орган.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що провідна роль у запровадженні та удосконаленні європейських стандартів дотримання статусу професійного судді належить РС, її органам і міжнародним асоціаціям суддів.

Процес формування вказаних стандартів незавершений. На сьогодні характеризується ухваленням окремих принципів в сфері судоустрою, статусу професійного судді.

Так, Європейські стандарти статусу професійного судді, на нашу думку, – це визначена органами РС та/або міжнародними асоціаціями суддів система принципів щодо структури нормативного регулювання прав, обов'язків та відповідальності судді у національному законодавстві держав-членів РС, яка має щонайменше розкривати: порядок призначення, звільнення та кар'єрного просування суддів, строк їх повноважень, підстави притягнення до відповідальності, порядок оплати праці та роль суддівського самоврядування у забезпеченні дотримання статусу професійного судді.

Список використаних джерел:

1. *Маляренко В. Т. Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: Монографія.* – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 343 с.
2. *Юридична енциклопедія : в 6 т. / [Редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін.].* – К. : Українська енциклопедія, 1998. – Т. 3 : К–М. – 2001. – 792 с.
3. *Юридична енциклопедія : в 6 т. / [Редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін.].* – К. : Українська енциклопедія, 1998. – Т. 5 : П–С. – 2003. – 736 с.
4. *Прилуцький С. В. Вступ до теорії судової влади (суспільство, правосуддя, держава) : Монографія / С. Прилуцький.* – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – 317 с.
5. *Юридична енциклопедія : в 6 т. / [Редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін.].* – К. : Українська енциклопедія, 1998. – Т. 2 : Д–Й. – 1999. – 744 с.
6. *Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо призначення суддів // Міжнародні стандарти у сфері судочинства.* – К. : Істина, 2010. – С. 126–134.

УДК 347.9

Верещінська Ірина Вікторівна,

здобувач кафедри правосуддя юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В НАЦІОНАЛЬНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ СУВЕРЕННИХ ДЕРЖАВ

У статті розглядаються окремі інститути міжнародного цивільного процесу крізь призму низки законів про міжнародне приватне право деяких держав Європи та України. Аналізуються висновки вчених-процесуаліст про місце міжнародного цивільного процесу в національних правових системах та його предмет регулювання. Робиться висновок, що норми МЦП, закріплюють загальні стандарти національного цивільного процесу, дотримуватися яких держава зобов'язалася, ставши учасником відповідних міжнародних угод. Підкреслюється, що цивільні процесуальні норми, що застосовуються до вирішення спорів з «іноземним елементом», містяться й у цивільних кодексах деяких держав Європи. При цьому предмет регулювання МЦП виходить за рамки традиційного розуміння цивільних процесуальних відносин. Взаємодія національних правових систем і норм міжнародного права проявляється в узгодженому регулюванні відносин, що відносяться до предмету регулювання МЦП.

Ключеві слова: міжнародний цивільний процес, вибір права, підсудність, зміст права, міжнародний договір, іноземний елемент.